

v Zagrebu, je ostal v celjski bolnišnici vse do svoje upokojitve. Zaradi svojega zavzetega strokovnega dela in objavljanja strokovnih člankov je že leta 1969 dobil naziv primarij. Od leta 1974 do svoje upokojitve (leta 1995) je bil predstojnik Ginekološko-porodniškega oddelka Splošne bolnišnice Celje. V letih 1977-1988 je bil direktor tedanjega »tozda« Zdravstveno varstvo žensk v Celju. Leta 1978 je dokončal podiplomski študij v Zagrebu z magistrsko nalogo na temo težave v nosečnosti in med porodom pri adolescentkah. Podobno problematiko je reševal v svoji doktorski disertaciji, in sicer posledice umetne prekinitve nosečnosti pri adolescentkah in vpliv na pogostnost spontanega splava in prezgodnjega poroda pri adolescentkah. Leta 1988 je bil izvoljen v naziv docent za ginekologijo in porodništvo.

Primarij dr. Peterlin je bil izredno dejaven na številnih področjih ginekologije in porodništva. S svojo strokovno zavzetostjo je dvignil Ginekološko-porodniški oddelk Splošne bolnišnice Celje med vodilne ginekološko-porodniške oddelke v Sloveniji. Zavedal se je, da je nujni pogoj za dvig strokovne ravni oddelka tudi njegova obnova in dozidava, zato je tudi tej dejavnosti posvetil veliko časa in naporov. Že v prvih letih vodenja je oddelk tudi strokovno reorganiziral, da se je bolje razvijal in dosegel evropsko raven. Oddelk je posebej razvijal zdravljenje infertilnosti, ginekološko onkologijo in uroginekologijo.

Primarij dr. Peterlin se je s posebnim veseljem posvečal pedagoškemu delu, za katerega je bil tudi izjemno nadarjen. Že v študentskih letih je predaval prvo pomoč na srednjih strokovnih šolah in gimnazijah. Pozneje je deloval kot predavatelj ginekologije in porodništva na srednji zdravstveni šoli v Celju in kasneje kot docent na bivši Višji šoli za zdravstvene delavce v Ljubljani, pozneje Visoki šoli za zdravstvo v Ljubljani. Slušatelji se ga spominjajo kot izjemnega predavatelja, ki je podajal snov natančno in na visoki strokovni ravni. Smisel za pedagoško delo je kazal vedno in povsod. Tako je bil poznan kot učitelj mladim zdravnikom, posebno specializantom. Na mlajše kolege in sodelavce je svoje znanje prenašal tudi kot odlični operater.

Svoje strokovne izkušnje je zapisal v številnih poljudnih, strokovnih in zdravstvenih člankih. Aktivno je sodeloval skoraj na vseh ginekoloških kongresih v bivši Jugoslaviji in kasneje v samostojni Sloveniji. Prav tako je bil poznan kot predavatelj in razpravljač na številnih seminarjih in simpozijih s področja ginekološke tuberkuloze, infertilnosti, operativne ginekologije in uroginekologije.

Primarij dr. Peterlin je bil aktiven član številnih strokovnih združenj, Slovenskega zdravniškega društva, Zdravniške zbornice, posebno je bil aktiven v Združenju ginekologov in porodničarjev Slovenije. Dve mandatni obdobji je bil član razširjenega strokovnega kolegija za ginekologijo in porodništvo. Iz tega obdobja so poznane njegove strokovne razprave o organizaciji ginekološko-porodniške službe v Sloveniji.

Primarija dr. Peterlina – našega Slavka – se prijatelji spominjajo predvsem kot iskrenega, mirnega, nikoli razburjenega, poštenega prijatelja. Nežen, visok, svetlook, morebiti na trenutke plah fant nam ostaja v spominu še iz gimnazijskih let. V neizbrisnem spominu nam ostaja skupna organizacija predavanja prve pomoči, ko smo kot študenti medicine predavali prvo pomoč na gimnazijah v Ljubljani. Pozneje se je Slavko razvil v odličnega zdravnika ginekologa, odločnega in spretnega operaterja. Lastnosti, ki jih je prinesel iz svoje družine – to je mirnost, poštenost, zanesljivost – so bile njegove stalnice, ki so ga spremljale kot dijaka, študenta in pozneje kot zdravnika ginekologa in porodničarja do smrti.

S smrtjo primarija dr. Alojza Peterlina smo izgubili iskrenega prijatelja in izjemnega strokovnjaka. Celjska bolnišnica in celjsko območje nista izgubila samo nekdanjega predstojnika Ginekološko-porodniškega oddelka, temveč tudi zdravnika, ki je ta oddelk posodobil in organiziral ginekološko-porodniško dejavnost na Celjskem. Dolenjski griči so se s smrtjo primarija dr. Peterlina poslovili od svojega velikega rojaka in slovenske ženske od priljubljenega, požrtvovalnega in prijaznega ginekologa, ki jim je s svojo navzočnostjo in besedo vlival pogum med porodom in vero v ozdravitev pri ginekoloških boleznih.

Aktualni pogovori

POGOVOR Z DR. BRUNOM HARTMANOM

Bruno Hartman (rojen leta 1924) je po rodu iz Celja. Po študiju slavistike je najprej poučeval na gimnaziji in učiteljsku v Murski Soboti ter na učiteljsku v Mariboru, od leta 1957 pa je bil lektor v Drami SNG Ljubljana, lektor in dramaturg v Drami SNG Maribor ter umetniški vodja in upravnik Slovenskega ljudskega gledališča v Celju. Med letoma 1965 in 1989 je bil ravnatelj Univerzitetne knjižnice Maribor.

Največ je ustvaril kot gledališki in kulturni zgodovinar ter kot soorganizator sodobnega slovenskega knjižničarstva. Prevedel je več kot štirideset dramskih besedil. Na novo je zasnoval Teden slovenske dramatike v Celju in bil soustavnovitelj srečanj slovenskih dramskih gledališč, poznejšega Borštnikovega srečanja. Napisal je knjigo Slovensko dramsko gledališče v Mariboru do druge svetovne vojne (1996). Posredno je z gledališčem povezana njegova disertacija, objavljena v knjižni obliki pri Slovenski matici – Celjski grofi v slovenski dramatiki (1977). Kot literarnega zgodovinarja ga je zlasti pritegnil pisatelj in politik Anton Novačan. Uredil in komentiral je njegove spomine Jeruzalem-Kairo: spomini 1942-1945 (1986) in njegovo Izbrano delo (1993). Kot literarni zgodovinar je postal nazivni redni profesor ljubljanske univerze.

Uredil je revijo Dialogi in strokovno glasilo slovenskih knjižničarjev Knjižnica. Uredil je zbornik Maribor skozi stoletja (1991) in jubilejni zbornik Univerzitetna knjižnica 1903-1978 ter v njima objavil obsežne prispevke. Sodeloval je pri snovanju Enciklopedije Slovenije. V zbirki Znameniti Slovenci je leta 1989 objavil knjigo Rudolf Maister, ki jo je kasneje predelal in razširil.

ZV: Slovenskim izobražencem srednje in starejše generacije ste bili znani kot komentator in poročevalec v štirinajst dnevniku Naši razgledi. Tam ste nas seznanjali s kulturnim dogajanjem v Mariboru in širši okolici ter s svojimi pogledi nanj. Kako ste vstopili v Naše razgledi in kakšne so bile Vaše izkušnje?

BH: Naši razgledi so bili v šestdesetih letih zbirališče že nastopajoče srednje generacije. V Naših razgledih. V njih sem pisal predvsem o gledaliških zadevah – natančneje: o gledališki zgodovini, denimo o mariborskem poskusu gledališkega avantgardizma ali o hudožestvenikih, znamenitih igralcih moskovskega akademskega gledališča, ki so v dvajsetih letih prišli za nekaj časa igrati v Slovenijo in si oddahniti na Bledu, pisal pa sem tudi o mariborskem polihistorju in pesniku Branku Rudolfu. Želel sem postaviti Maribor v širši slovenski prostor.

ZV: Ste izjemen poznavalec zgodovine in kulture v Mariboru. Kdaj je Maribor postal slovensko mesto?

BH: Z zgodovino Maribora sem se začel poglobljeno ukvarjati takrat, ko sem se namenil preiskati zgodovino mariborskega knjižničarstva in zlasti študijske knjižnice, ki je prerastla v univerzitetno knjižnico. Klince slovenskega narodnega gibanja so vzbrstle v Mariboru že v začetku 19. stoletja, se nato v njegovi drugi polovici predvsem v Slovanski čitalnici razbohotile, zlasti še, ko so si Slovenci pod konec stoletja pozidali sijajen Narodni dom, v katerem se je kopičila gospodarska in kulturna moč štajerskih Slovencev. Takrat se je slovenstvo v Mariboru tako učvrstilo, da je leta 1918, ob zlomu Avstro-Ogrske, mesto postalo slovensko.

Sl. 1. General Rudolf Maister leta 1927.

ZV: Težko si predstavljamo Maribor po drugi svetovni vojni brez industrijskih velikanov, brez velikega števila priseljencev z družinami z juga, hkrati pa relativno hitrega odpiranja višjih in visokih šol. Kako je Maribor doživel propad teh industrijskih velikanov?

BH: Po koncu druge svetovne vojne je v Mariboru, ki je bil med njo do polovice porušen z bombardiranjem, še ostalo nekaj predvojne industrije. Načrtovalci socialističnega gospodarstva so se namenili, da jo bodo na moč razširili. Največ so si obetali od tovarne avtomobilov. Postavili so jo na osnove tovarne letalskih delov, ki so jo zgradili nemški okupatorji. Perspektivne so bile tudi železniške delavnice, ki so uživale ugled že iz avstrijskih časov. Ko so začeli v Dravski dolini graditi hidrocentrale, so velikemu projektu priključili tovarno Hidromontaža, ki je proizvajala različno industrijsko blago, med njimi tudi hladilnike Himo (morda se jih še spominjate). Ponujala se ji je priložnost, da bi postala tovarna evropske raz-

sežnosti. Toda kmalu ji je prvenstvo izmaknilo velenjsko Gorenje s svojo zagnanostjo in tržno uspešnostjo. Močna je bila tekstilna industrija. Na noge jo je postavil kmalu po prvi svetovni vojni češki kapital, ki je del svoje proizvodnje prenesel v Maribor, kjer je bila delovna sila cenejša. Danes ta industrija pravzaprav odmira.

Industrijska kriza se je začela v Mariboru že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Tovarna avtomobilov je živela v glavnem od državnega, ali bolje, armadnega proračuna, saj je pretežno delala za potrebe armade. V tovarni je bilo zaposlenih veliko ljudi. Ta in tudi druge so potrebovale veliko delavcev in strokovnjakov. Sprva so jih dobivale iz bližnjega in daljnega zaledja Prlekije, Slovenskih goric, Prekmurja in Halož, nato pa so prihajali vanje tudi z vseh koncev takratne države.

Tovarna avtomobilov je začela konec sedemdesetih let pokati po šivih, industrijski velikan je dobil trhle noge, zlasti ko je državo pestilo pomanjkanje deviz. Začel se je razkroj, ki je Maribor silovito prizadel. Pred kratkim sem prebral zanimivo ugotovitev, da je Maribor zapravljal velikansko intelektualno in profesionalno moč, ki je bila nakopičena v inženirjih in drugih strokovnjakih, v mojstrih in delavcih. Dobro se spominjam, da je imela tovarna avtomobilov najmoderneje organizirano dokumentacijsko službo. Vse to je šlo na žalost v nič.

ZV: Ali je nastanek visokega šolstva v Mariboru šel vzporedno z razvojem industrije?

BH: Do neke mere da. Inženirji in tehniki, ki so delovali v mariborski industriji že pred vojno ali prve čase po njej, niso zadostovali, da bi ji zagotovili še večji razmah. Primanjkovalo je predvsem višje in visoko izobraženih strokovnjakov, ne samo tehničnih, marveč tudi ekonomskih, pedagoških in kmetijskih, ki bi na široki fronti podprli industrijsko proizvodnjo. Tako so na prelomu petdesetih in šestdesetih let vzniknile v Mariboru višje šole, ki naj bi priskrbele višje kadre različnih profilov. Nastale so ekonomska, tehnična, kmetijska in pravna višja šola ter pedagoška akademija. Nekaj let je delovala tudi višja stomatološka šola, ki naj bi pokrila potrebe po zobozdravstvenem kadru; nanjo smo že kar pozabili, čeprav se je izkazala z odličnostjo. A po desetih letih so jo odpravili, češ da je zobozdravstvenega kadra preveč, potrebe po njem pa da lahko zapolnjuje ljubljanska univerza.

Predavatelji na mariborskih višjih šolah so sprva postali večinoma Mariborčani, univerzitetno izobraženi strokovnjaki z veliko prakso. Mnogi med njimi so doktorirali in tako omogočali, da so višje šole preraščale v fakultete in se 1975. leta združile v univerzo. Ta postopna rast ni bila podobna nastanku tradicionalnih evropskih univerz, posebno po vsebinski plati ne, se pa njena stopnjevanost kar ujema z izhodišči sodobne Bolonjske deklaracije o univerzi.

ZV: V kolikšni meri je Maribor povezan z Ljubljano oziroma tako imenovano Kranjsko, v kolikšni meri pa je ločen od nje?

BH: Takšna in podobna vprašanja slišimo često. Sam bi jih rad obrnil. Nekoč smo na nekem posvetu razpravljali o »štajerstvu«. Nekemu Münchenskemu etnologu sem takrat predlagal, naj kakšnega slovenskega Štajerca povpraša, kje so meje Štajerske, namreč celotne nekdanje kronovine. Podvomil sem, da bi sploh katerega dobil, ki bi mu znal na vprašanje odgovoriti. Tudi meje tako imenovane slovenske Štajerske bi bržčas težko pogodil. Z identiteto Štajerca je danes torej križ; precej je fluidna. V starih časih je bila pripadnost k deželi močnejša; z njo so se ljudje bolj identificirali kot z državo. Historični element identifikacije smo ohranili še v naše dni. Med deželama Kranjsko in Štajersko ni bilo kakšnih hudih razhajanj, v obdobju narodnostnih bojev pa ni bilo brez teže dejstvo, da je bila Kranjska skoraj v celoti slovenska, na Štajerskem pa je bilo Slovencev samo za tretjino. Tako je prihajalo

do napetosti tudi med njunima glavnima mestoma Ljubljano in Gradcem. Po 1918. letu je slovenski del Štajerske postal sestavni del Slovenije kot upravne enote, njegovo glavno mesto pa Maribor. Tako se je napetostno razmerje ustvarilo med središčem Ljubljano in Mariborom. Za to so bili odločilni gospodarski in zgodovinski razlogi, upravopolitična razmerja in vprašanje kompetenc pri odločanju. Projicirani so bili v karakterološko podobo prebivalcev nekdanjih kronovin. Podobna razmerja najdemo tudi v drugih državah, v Avstriji med Dunajem in Gradcem, na Češkem med Prago in Brnom, na Poljskem med Varšavo in Krakovom, v Rusiji med St. Petersburgom in Moskvo, v Italiji med Rimom in Milanom, v Srbiji med Beogradom in Novim Sadom, in naštevati bi lahko še dalje.

Sam ne vidim nobenih razlogov, da bi odkrival ne vem kakšna nasprotja med Mariborom in Ljubljano. Menim, da so za odnose med mesti in deželami zaslužni ali krivi ljudje sami.

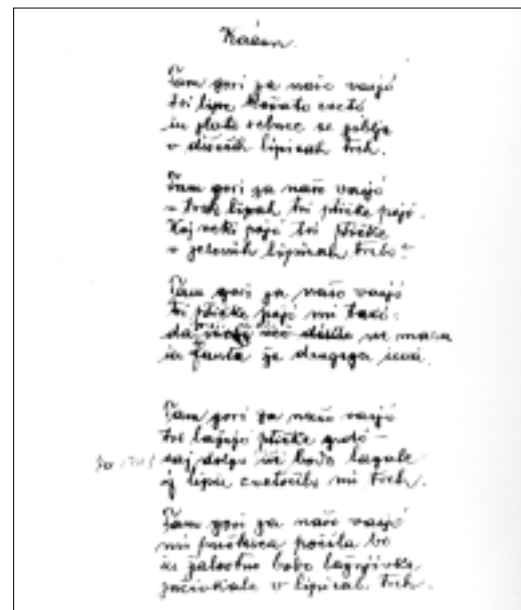
ZV: Kdaj je nastalo mariborsko gledališče? Kdaj je doživljalo izrazite vzpone in padce? Kako ocenjujete vitalnost in kakovost tega gledališča danes?

BH: Prvi zametki gledališkega življenja v Mariboru so se pokazali v 18. stoletju, prva predstava v njem pa je izpričana v letu 1768. V mestu so nastopale gledališke družine, ki so krožile po avstrijskih deželah. Kmalu pa so začeli pripravljati uprizoritve tudi mariborski meščani sami. V obdobju razsvetljenstva je bilo njihovo igranje karitativnega značaja. Tudi v Ljubljani so Linhartovo Županovo Micko zaigrali prvič meščanski diletanti, da so z izkupičkom pomogli revežem, ki jim je imetje uničil požar. V Mariboru so gledališke predstave prirejali na zgornjem koncu današnje Vetrinjske ulice, v poslopju uprave samostanske gosposčine. Kmalu pa so za gledališče preuredili opuščeno cerkev sv. Duha na današnjem Slomškovem trgu, na prostoru, kjer danes stoji poslopje Pošte Slovenije. Predstave so bile vse številnejše, tako da so se morali mariborski meščani odločiti za posebno poslopje, namenjeno zgolj gledališki dejavnosti. 1852. leta so ga slovesno odprli. Še danes je, seveda prenovljeno, srčika gledališkega kompleksa.

V novem gledališkem poslopju se je gledališka dejavnost širila. Gledališko društvo, ki je upravljalo gledališko poslopje, se je dogovarjalo z gledališkimi ravnatelji za celoletno nastopanje njihovih gledaliških skupin. Če so bili društveniki zadovoljni z ravnateljevim delom, so pogodbo z njim še podaljševali, v nasprotnem primeru so se pogodili z novim. Gledališka sezona je trajala od vseh svetov do velike noči. Repertoar je bil pisan; zlasti so bile pri občinstvu priljubljene burke in komedije, med glasbenimi deli pa predvsem opereta. Maribor s skromnim prebivalstvom ni bil vabljen za vrhunske ustvarjalce, zato je bilo njegovo gledališče podeželskega značaja in manjše vrednosti. Vseeno pa je nanoslo, da je s svojo poklicno potjo začel na mariborskem odru eden največjih nemških igralcev Josef Kainz.

Slovenci v Mariboru so se posvetili igranju v svoji osrednji narodni organizaciji, v Slovanski čitalnici sredi 19. stoletja. Ta se je potikala po različnih mariborskih gostilnah, zato se na skromnih odrih dramska dejavnost ni mogla kaj prida razviti. Bistveno pa so se stvari spremenile, ko so si Slovenci v Mariboru pozidali 1899. leta Narodni dom. V mogočnem poslopju je bila tudi zelo lepa dvorana s primernim odrom in pritliklami. Na voljo je bilo 320 sedežev in 300 stojišč, s čimer se je slovensko gledališče moglo kosati z nemškim. Ustanovljeno je bilo Dramatično društvo, ki je z dobro organizacijo in posodobljenim uprizarjanjem poskrbelo za redne repertoarne sezone. Gledališče je postalo osrednje slovensko kulturno ognjišče, ki je privabljalo občinstvo iz mesta ter bližnje in daljne okolice. S kakovostjo je pridobivalo lastnosti poklicnega gledališča.

Po razpadu Avstro-Ogrske so si v Mariboru prizadevali, da bi jim država zagotovila slovensko poklicno gledališče, vendar jim ga ni. Slovensko meščanstvo v Mariboru je bilo takrat gmotno prešibko, da bi si uredilo svoje gledališče. V kočljivem položaju se je 1919. leta odločil znameniti slovenski gledališčnik Hinko Nučič, da bo kot zasebni podjetnik vodil gledališče. Dve leti je to počel, nato pa je Maribor zapustil. Po nevspešnosti se je položaj v Mariboru zbitril in mesto je dobilo pokrajinsko gledališče, kakršnih je bilo v tedanji Jugoslaviji šest. Država jih je podpirala s skromnimi dotacijami, sicer pa so morala njihova vodstva skrbeti, da so s pogodbenimi odnosi z umetniškimi osebjem vzdrževali gledališko podjetje. V Mariboru je gledališče zelo spretno vodil pravnik dr. Radovan Brenčič, pri čemer so mu zlasti pomagali režiserji, med njimi še posebej Jože Kovič. Mariborsko Narodno gledališče, tako se je takrat imenovalo, je poleg države podpirala podrejena upravna enota mariborska oblast, kasneje banovina, zelo izdatno pa tudi mariborska občina. V Ljubljani je bilo Narodno gledališče državna ustanova (jugoslovanski »trodinini narod« je imel državna gledališča v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani), zato so bili njeni nameščenci državni uradniki s stalno plačo, kar je bil zanje velik blagor. Vse to je povzročilo, da je imelo ljubljansko gledališče v proračunskem letu 1930 kar šestinpolkratne prihodke od mariborskega (poleg dota-

Sl. 2. Rokopis Maistrove pesmi Kazen.

cij še z izkupičkom od predstav vred). Seveda je bilo potrebno v Mariboru skrbno gospodariti in voditi nadvse odtehtano repertoarno politiko. Posrečilo se je izoblikovati umetniški ansambel visoke vrednosti in izpovednosti, ki je bila drugačna od ljubljanske. Težavno je doumeti, da med edinima slovenskima poklicnima gledališčema takratne dobe ni bilo vzajemnih gostovanj. Opravičilo je mogoče najti le v visokih stroških zanje.

Ob okupaciji 1941 se je večina mariborskega ansambla zatekla v Ljubljano. Po vojni pa je takratna kulturna politika zagrešila veliko napako: namesto da bi se ubrani mariborski ansambel v celoti vrnil domov, so v Ljubljani zadržali njegove vodilne igralce Vladimirja Skrbinška, Elviro Kraljevo in Pavleta Koviča.

Sledili so vzponi in padci, v zadnjih dveh desetletjih pa si mariborsko gledališče še posebej prizadeva za vzpon. In pri tem je kar uspešno.

ZV: *Kakšen je pomen mariborske univerze za severovzhodno Slovenijo in Slovenijo nasploh? Kako kakovostna je ta univerza?*

BH: Univerza je Mariboru in njegovemu širšemu območju potrebna, tudi Sloveniji. Priznati pa moram, da sem najprej samostojni mariborski univerzi nasprotoval. Zdelo se mi je primerno, da bi sicer v Mariboru nastale fakultete, predvsem sem mislil na filozofsko, vendar bi morale biti integrirane v vseslovensko univerzo s sedežem v Ljubljani. Menil sem, da bi bili moč ljubljanske univerze in njena relativna tradicija mariborskimi fakultetam v oporo. Potem pa sem svoje nazore o mariborski univerzi spremenil. Obiskal me je ameriški Slovenec, univerzitetni profesor dr. Jože Prešeren. Več ur sva razpravljala o problemih univerze. Nazadnje me je prepričal o smiselnosti samostojne mariborske univerze. Dokazal mi je namreč, da so v zahodnih državah v šestdesetih letih začeli ustanavljati univerze na milijon prebivalcev in da so z njimi zagotovili družbeni napredek tudi območjem, na katerih so delovale. Ves čas sem se potegoval za kakovostno mariborsko univerzo. Upam, da sem ji kaj pripomogel s svojim delom v njeni

Sl. 3. Ludwig?, – Folwarczni, Joseph: Mesto z jugozahoda, okoli 1830.

knjižnici. Popeljali smo jo v vrh slovenskega knjižničarstva. Z Računalniškim centrom Univerze v Mariboru smo zasnovali računalniški knjižnični sistem, ki ga je prevzelo vse slovensko knjižničarstvo. To me samo utrjuje v prepričanju, da se da kaj dobrega ustvariti ne glede na velikost kraja, pokrajine ali države; vse je odvisno od ljudi.

Ne upam si ocenjevati mariborske univerze v celoti. Za njeno Pedagoško fakulteto pa lahko rečem, da ima kar nekaj ljudi, ki bi lahko mirno predavali na ljubljanski univerzi, pa še na drugih tudi. Obžalujem pa, da mariborska univerza doslej ni zmogla večjega zagona in ni imela širših vizij.

ZV: *Poleg Bruna Hartmana sta nam iz polpretekle zgodovine Maribora v ospredju zagotovo še imeni Janko Glazer in Jože Košar. Kaj takšnega sta napravila, da sta si to zaslužila?*

BH: Janko Glazer, moj predhodnik v knjižnici in moj vzornik, je bil pesnik Pohorja. Iz njega je črpal pesniško gradivo in se z njim udomil v slovenski literaturi. Nekaj njegovih pesmi zagotovo spada v antologijo slovenskega pesništva. Bil je tudi pomemben slovenist in germanist. Po koncu prve svetovne vojne, ko je prišlo v Mariboru do nacionalnega zasuka v smeri slovenstva, je bil Janko Glazer med tistimi, ki so utrjevali temelje slovenske kulture v Mariboru in v celotni severovzhodni Sloveniji. Učvrstil je Študijsko knjižnico in pisal literarnozgodovinske in kulturnozgodovinske sestavke, ki so osvetljevali preteklost Maribora, da so se ljudje zavedeli svojih kore-

nin. Nekatere stvari je napovedoval, mnoge pa zastavil. Po drugi svetovni vojni je iz razdejanja na novo postavil Študijsko knjižnico. Ta je bila temeljni pripomoček za vsakršno intelektualno delo v Mariboru. Za poglobljeno raziskovanje njegove preteklosti pa je primanjkoval širši pregled po virih. Glazer je zastavil domoznanstveno dokumentacijo, ki se je z leti razrastla in je v veliko pomoč ustvarjalcem, znanstvenikom in študentom. Na njeni osnovi je nastalo veliko zgodovinskih raziskav. Ker je šlo skozi Glazerjeve roke tudi vse rokopisno gradivo, ki si ga je knjižnica pridobila, ga je kot razgledan slovenist preučil, katalogiziral in pripravil kataloge za natis.

Profesor Jože Košar pa je bil drugačnega kova mož. Opravljal je različne naloge; med njimi je bilo posebne cene ravnateljstvo na mariborski klasični gimnaziji. Kot izvrsten klasični filolog je bil za to mesto kot nalašč. Ko je bila klasična gimnazija izgnana iz naše družbe, je Košar postal ravnatelj mariborske založbe Obzorja. Vodil jo je samo trinajst let, vendar tako dobro, da se je neverjetno razmahnila in se povzdignila med vodilne knjižne založbe na Slovenskem. Razširil in poglobil je knjižne zbirke, zlasti mu je bila pri srcu zbirka klasične književnosti. Zelo naklonjen je bil slovenski izvorni literaturi; skrbel je zanj ne glede na to, ali je prinašala dobiček ali ne. Primanjkljaje pri njej je pokrival iz drugih virov. Nekeč sva se o tem zapletla v pogovor. Dejal sem mu, da občudujem založnika Miloša Mikelna iz Cankarjeve založbe. Ta je k sodelovanju vabil ugledne pisatelje in jim za vrhunska dela izplačeval visoke honorarje. Založba je zato uživala velik ugled. Košar mi je priznal, da je takšna založniška politika seveda mamljiva, tudi zavoljo donosnosti, potem pa mi je razložil svoje poglede na zalaganje knjig. Književnost je bila zanj zelo široko ustvarjalno področje. Na njem se vrhunska dela vzdigujejo iz množice stvaritev različne moči in vrednosti. In za ta humus je založnik dolžan skrbeti, da morejo iz njega pognati razkošni cvetovi. Košar je bil resnično humanist; njegovo umevanje kulture je segalo zares v globine. Zato je užival posebno spoštovanje vseh, ki so z založbo sodelovali, pa tudi tistih, ki so njene izdaje le sprejemali. Povrh si je kot založnik tudi kaj drznil. V Mariboru je bil v političnem zavetrju, ker se tam ni trlo politikantov in cenzorjev kot v Ljubljani. Zato je Košar izdajal tudi dela, ki bi jih v Ljubljani ne natisnili (vzemimo zbirko Znamenja, ki jo je urejal Dušan Pirjevec).

ZV: *Ste velik poznavalec generala Rudolfa Maistra. Kaj je napravil kot vojak-domoljub in kaj bi se zgodilo, če tega ne bi napravil?*

BH: General Rudolf Maister se je kot vojak in častnik posebno izkazal leta 1918, ko se je Avstrija zrušila in se je s svojimi četami, domiselnostjo in skorajda pesniškim vzgonom loteval za Slovence težavne situacije v Mariboru. Suhoparen strateg bi se iz nje potegnil. Maister pa je imel vizijo, ob sebi in za seboj preudarne slovenske mariborske politike. Tako se je odločil za stvari, ki jih osrednja slovenska politika v Ljubljani ni doumela. Sam jo poskušam vsaj delno razumeti: italijanske čete so pridrle do Vrhnike in so grozile, da bodo vkorakale v Ljubljano. V tej stiski je narodna vlada pač izgubila izpred oči nadvse zapleteni položaj v Mariboru. Maister ga ni. V izrednih razmerah je s hrabriimi vojaškimi posegi spodrezal nemško vojaško moč v Mariboru in s svojimi četami zagotovil Sloveniji ozemlje do narodnostne meje na Štajerskem. S svojo prisotnostjo pa je podprl tudi slovensko izvršilno oblast, denimo 2. januarja 1919, ko so odstavili mariborski nemški mestni svet. Ta je brez slovenskih svetnikov od 1867. leta gospodoval nad mestom. Kakorkoli obračamo, general Maister je postavil okope in za njimi je ostal del Slovenije, ki bi sicer bil danes avstrijski.

ZV: *Antona Novačana sedanja generacija praktično ne pozna. V čem je njegov presežek, da ste mu posvetili kar nekaj svojega raziskovalnega časa?*

BH: Najbrž iz domotožja po zgodnji mladosti. Ko smo se mladi fantje kopali v tolmu potoka Hudinje zunaj Celja, smo se potapljali in tudi vreščali. Takrat se je na oknu svoje vile onkraj potoka pojavil diplomat dr. Anton Novačan, pravi hrust po postavi, in se drl nad nami, ker smo mu najbrž kratili popoldanski spanec. Ker si njegovih pretenj nismo gnali hudo k srcu, se je kmalu pojavil s pištolo v rokah in nam grozil. To je pomagalo, jaz pa sem si hrusta in pisatelja dobro vtisnil v spomin. Kot devetletnega fantiča me je prevzela njegova drama Herman Celjski, ki so jo 1933 uprizorili na prostem v celjskem mestnem parku. 1965. leta sem kot upravnik Slovenskega ljudskega gledališča v Celju po precejšnjih zapletih s takratno politiko vendarle uprizoril Novačanovega Hermana Celjskega na celjskem starem gradu. Takrat se je iz Argentine vrnila v Celje Novačanova vdova; s seboj je prinesla žaro s soprogovi mi zemeljskimi ostanki in jo pokopala na vojniškem pokopališču. Novačan je namreč umrl kot politični emigrant na svoji farmi na severu Argentine, v slepem črevesu med Paragvajem in Brazilijo. Vdova je izvedela zame in za to, da se zanimam za soprogovo literaturo in javno delovanje. Dala mi je mnoga njegova dela, med njimi so bili zlasti zanimivi spomini na beg iz okupiranega Beograda prek Bolgarije in Turčije v Palestino, od onod pa v Kairo na sedež jugoslovanske kraljeve vlade v eksilu. Predsednik Slovenske matice dr. Bogo Grafenauer se je zavzel, da sem pripravil spomine za objavo, čeravno z njo nekateri politiki niso bili zadovoljni. Za založbo Obzorja pa sem pripravil Novačanovo izbrano delo in napisal esej o tem zanimivem književniku in politiku.

ZV: Kdo so bili Celjski grofje? Kakšen je bil njihov zgodovinski pomen za Slovenijo in kako so predstavljeni predvsem v dramatikii?

BH: Noben plemiški rod na Slovenskem se ni povzdignil tako visoko, kot so se Celjski. Od žvneških gospodov, ki so imeli svoje domovanje zahodno od Braslovč, so se povzpeli med državne kneze v nemškem cesarstvu. Iz Celja so segli na Kranjsko, v hrvaško Zagorje in Zagreb, v Slavonijo in Dalmacijo. Bili so ogrski državni baroni, češki in ogrski državni namestniki. S porokami so bili povezani z ogrsko, češko, bosensko in poljsko krono, poslednji Celjan Ulrik II. je bil poročen s hčerko srbskega despota. Preden je celjski rod izumrl, se je še zavezal s Habsburžani z vzajemno dedno pogodbo. Tako so se poravnali s cesarsko hišo. A posebno so se zapletli na Ogrskem, kjer je Ulrik II. segal po najvišjih položajih. Tam pa so se mu postavili po robu ogrski veljaki pod vodstvom Hunyadijev. V Beogradu so Ulrika II. pobili do smrti in rod Celjskih je z njim izumrl.

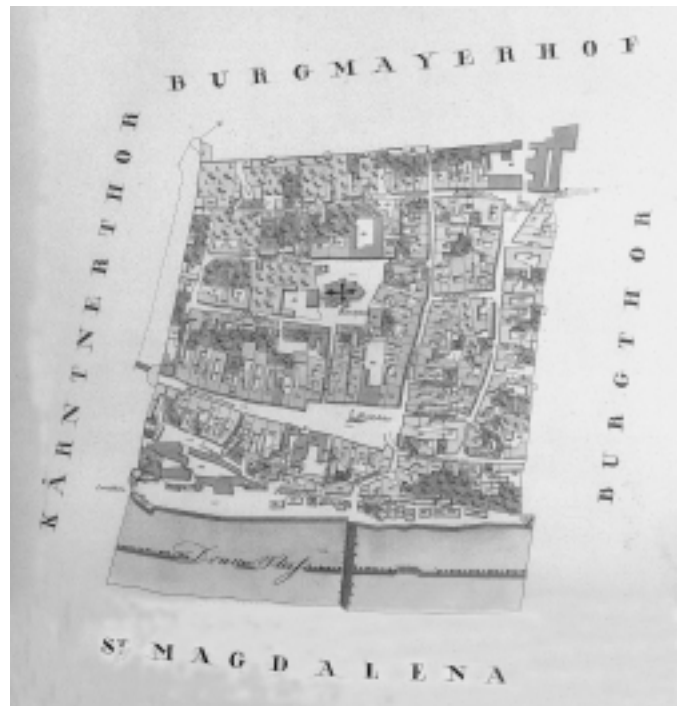
V 19. stoletju je slovensko zgodovinarstvo in z njim politika povzdignilo Celjske kot nasprotnike Habsburžanov v nosilce jugoslovanske državne ideje. Pripisovalo jim je, da so bili Slovenci po rodu. Iz njihovega veličastja se je napajala slovenska narodna zavest. Mogočnost in sla po oblasti celjskega rodu sta bila motiva za dramske pisce, zlasti še, ker sta bili povezani z motivom Veronike, preproste plemkinje, ki se je z njo poročil grof Friderik II., potem ko je umoril svojo ženo (Josip Jurčič, Oton Župančič in Anton Novačan). Takemu vrednotenju Celjskih so se v dvajsetem stoletju uprli mladi zgodovinarji, med dramatikii pa Bratko Kreft. Madžarsko zgodovinarstvo in literatura pa ima Celjske za trdovratne Nemce.

ZV: Dolgo ste se posvečali gledališču. Bili ste gledališčnik na ta ali oni način, od Celja do Ljubljane in Maribora. Kaj Vam pomeni gledališče? Kakšno je medsebojno prepletanje režiserja, lektorja, igralca in celo politika v gledališču?

BH: Zastavili ste mi sila zapletena vprašanja. Zato bom morda povedal najprej, kako sem gledališče zapustil. V njem sem delal deset let. A ves čas me je vleкло tudi k raziskovanju. Že res, da sem se mu lahko približal kot lektor, odrski jezik je izre-

dno bogat, zapleten organizem, tudi kot dramaturg in umetniški vodja. Zelo vznemirljivo je bilo sledenje dramski in gledališki produkciji nasploh v svetu. Že samo pridobivanje besedil iz tujine je bilo tiste čase skorajda detektivska работа. Ko pa so se name zgrnile še upravniške težave, so bile možnosti za raziskovanje vse manjše. Zato sem sklenil, da gledališče zapustim. Kaže, da nisem apostol gledališča, ni me docela obsedlo. Veliki gledališki zanesenjak Branko Gombač mi je to celo očital. Najbrž bi moral biti po njegovem z gledališčem prav zasvojen.

Odločil sem se, da grem med knjižničarje; odpravil sem se v mariborsko Študijsko knjižnico. Tam so se mi stvari spreobrnilo. Zunaj delovnega časa sem imel možnost, da sem raziskoval in celo ubranil disertacijo (ki pa je zadevala slovensko dramatikii o Celjskih grofih).

Sl. 4. Načrt starega mestnega jedra, 1824.

V gledališče še zmeraj rad hodim, spremljam, kaj se v njem dogaja, ker menim, da se z odra reflektira vse dogajanje sodobnosti. To spremljati in biti poleg pa je dobro.

ZV: Kaj je razlika med predstavo, ki Vas začara, in tisto, ki Vas ne?

BH: Leta in leta sem gledal najrazličnejše predstave, pa ne pomnim, da si ne bi vsake ogledal do konca. Morda iz spoštovanja do ustvarjalcev, kakršnikoli so že bili. Lani pa se mi je prvič zgodilo, da preprosto nisem več vzdržal in sem predstavo zapustil malo pred koncem, toliko se mi je priskutila. Biti začaran od gledališke predstave je veliko doživetje. Vanjo se mora zlit v eno vse: besedilo, igralci, režija, oprema uprizoritve. Kar odkrito povem, da sem največkrat začaran od predstav ljubljanske Drame. Njen ansambel je izjemno ubran; v oblasti ima vse prvine, s katerimi je mogoče ustvariti magično podobo sveta. Sicer pa je slovensko gledališče na visoki ravni, tako da se človek lahko da začarati na vseh straneh slovenskega neba.

ZV: Veliko ste prevajali, tudi veliko dramskih del ste prevedli v slovenščino. Je prevajalec le tehnični prilagoditelj ali soustvar-

jalec dramskega dela? Je prevod časovno omejena dobrina in ga je treba po 20, 30 ali 50 letih na novo prestaviti na slovenska tla?

BH: Spet ste zastavili delikatna vprašanja. No, o tem bi povedal tole. K prevajanju me je pritegnil dramaturg ljubljanske Drame Lojze Filipič. Ko sem odšel v Maribor, sem prevajal vse več. Delno iz banalnega vzroka: mariborska Drama ni imela kaj dosti denarja za prevode, zato sem ji moral pač pomagati tako, da sem prevajal zanjo, tudi zgolj za tretjino honorarja, kolikoršnega bi dobil v Ljubljani. Vsega sem prevedel okrog šestdeset dramskih besedil. Rad sem prevajal, ker sem moral vseskozi imeti v ušesih, kako bo prevod zvenel na odru in kako se bo skladal z gibanjem igralcev.

S tem v zvezi je morda zanimivo povedati, kako sem se lotil prevajanja romana Ernesta Hemingwaya *Sonce vzhaja in zahaja*. Pisatelj v romanu opisuje bikoborbo, o njej pa nisem imel pojma. V velikem Laroussevem leksikonu sem natanko prebral, kaj se vse dogaja v areni in ob njej, kako so oblečeni in opremljeni bikoborci in njihovi pomočniki, kako je pripravljena arena in kako biki, ki jih dražijo in razbesnele pobijejo. Ko sem bral o kretnjah bikoborcev, sem jih poskušal obnoviti

Sl. 5. Ferdinand Weitzinger: Park na Slomškovem trgu, okoli 1896.

in jih nato primerno ubesediti. Pri tem sem se spomnil na pripovedovanje Franca S. Finžgarja, kako se je lotil pisanja prizorov iz romana *Pod svobodnim soncem*, v katerih so se junaki mečevali. V svoji sobi je ponazarjal napade in umike, da je iz gibanja svojega telesa razbral najustreznejšo besedno pozoritev.

Morda še to: kot prevajalec in dramaturg sem hotel natančno raziskati, kako različno občinstvo sprejema neko uprizoritev. Tako sem si ogledal kar 42 predstav (se pravi vse) bulvarke pariškega kartelista, sicer tekstilnega tovarnarja Marcela Francka Sreča na upanje, ki sem jo prevedel. Zelo sem bil presenečen, ko sem ugotovil, da so bili najboljše občinstvo dijaki klasične gimnazije (takrat je sicer že admiral). Pa je bilo tudi razumljivo: reagirali so na različne podatke iz splošnega znanja, na besedne igre, na humorno zasukane dialoge, torej na vse tisto, česar drugo občinstvo ni imelo v tolikšni oblasti.

Kar pa se jezikovne obstojnosti prevodov tiče, menim, da jih je treba preverjati v času. Spreminja se družba, zgodovinske izkušnje, besede izgubljajo svoj pomen ali dobivajo drugačnega, kratka, jeziki se spreminjajo. Zato je treba prevode pretehtati, ali so jezikovno še trdni. Seveda prevodi mojstrskih prevajalcev živijo dalje življenje.

ZV: Bili ste urednik revije Dialogi. Kakšno je bilo njeno mesto v slovenski kulturi?

BH: Ko so 1964. leta policijsko odpravili v Ljubljani revijo *Perspektive*, je revialna kriza pljusnila tudi v Maribor. Revija *Nova obzorja* je prenehala izhajati, mariborski pododbor Društva slovenskih pisateljev pa je 1965. leta začel izdajati revijo *Dialogi*. A že čez dobro leto so nastale znotraj društva težave. Profesor Jože Košar, direktor založbe *Obzorja*, ki je bila založnica revije, mi je tedaj predlagal, naj bi prevzel urejanje revije. Pristal sem s pogojem, da revija ne bo društvena, uredniški odbor pa si bom sam izbral. In tako se je tudi zgodilo. Člani uredniškega odbora smo sklenili, da bomo revijo urejali le skupno; če se bo iz odbora umaknil tudi eden, bo odstopil odbor v celoti. Pritegnili smo ugledne sodelavce, nekdanje perspektivce Dominika Smoleta, Tarasa Kermaunerja, Gregorja Strnišo, univerzitetne profesorje iz Ljubljane in Zagreba, reistične pesnike in ustvarjalce iz Trsta. Pridružili so se nam mladi, obetavni mariborski ustvarjalci, med njimi Andrej Brvar in Drago Jančar, in kritiki različnih umetnostnih področij. Bili smo kar drzni. Kolega iz uredniškega odbora Marijan Kramberger je objavil polemični spis *Zakaj še nisem komunist?*, zaradi katerega bi nam trda predla, ko bi nas ne vzel v zaščito razumen član mestnega komiteja. Lotevali smo se mariborskih tem, ki pa so bile odmevne v vsem slovenskem prostoru, boj za severno mejo in njihove politične ocene, problemov mariborske univerze v nastajanju. S satiričnimi in ironičnimi komentarji k vseslovenskim perečim temam smo burkali javno mnenje. Ob vdoru sovjetskih in satelitskih čet na Češkoslovaško sem na dušek napisal ostro analizo njihovega brezumnega početja in napovedal posledice, ki so se kasneje tudi uresničile. Na ta prispevek sem še danes ponosen.

Po dveh letih je napovedal odhod iz uredniškega odbora pesnik France Forstnerič. Storili smo, za kar smo se domenili na začetku našega delovanja – odbor je odstopil v celoti.

Če iz časovne odmaknjenosti ocenim naše dveletno delovanje, moram reči, da smo v kratkem času veliko naredili. *Dialoge* smo napravili živahne, berljive, sodobne. Razvili smo jih v revijo, ki je segla v slovenski prostor in mu dajala v premislek tudi dogajanje in ustvarjanje zunaj središča.

ZV: Soustanavljali ste Borštnikovo srečanje v Mariboru. Če ne edino, pa največje letno srečanje gledališčnikov pri nas. Je to danes tisto, kar ste hoteli ob ustanovitvi?

BH: Seveda ni isto, saj je razvoj šel svojo pot. 1964. leta smo se takratni ravnatelji slovenskih dramskih gledališč domenili, da bi se vsako leto dobili s predstavami, ki bi jih vsako gledališče izbralo kot najboljšo iz minule sezone. Tako bi dobili dober pregled čez slovensko dramsko ustvarjanje. Srečanja bi naj bila aprila, tako da bi lahko na njih tudi izbrali slovenske zastopnike na spomladanskem državnem gledališkem festivalu v Novem Sadu. Bojan Štih je predlagal, morda nekoliko po agitpropovsko, Trbovlje, predlagana je bila tudi Ljubljana. A zanj se nismo odločili, ker smo menili, da bi v njej srečanje ne imelo takšnega odziva, kot bi bilo primerno. Tisto občinstvo, ki bi jih predstave zanimalo, bi jih že tako videlo med gledališko sezono, saj bi večina predstav tako bila iz Ljubljane, dobre predstave iz gledališč zunaj Ljubljane pa so po navadi tako prikazali v Ljubljani na gostovanjih. Da bi bila srečanja vsako leto v drugem kraju, se nam ni zdelo primerno, saj opremljenost njihovih odrov ni bila takšna, da bi zagotovila neoporečno odsko postavitev predstav. Tako je pač odpadla možnost, da bi vsako leto v drugem kraju doživljali prava slavja gledališke umetnosti, kar je šlo kar dobro od rok slovenskim ljubiteljskim gledališčem. Potem pa je Fran Žižek, ravnatelj mariborske Drame, predlagal, naj bi se srečanja odvijala iz leta v leto v obdravskem mestu. Sodil je, da bi tako povzdignili kulturo v Mariboru, njegovemu občinstvu pa omogočili, da bi doživljalo dosežke slovenskega dramskega gledališča tako, kot jih lahko ljubljansko. Žižkov predlog smo podprli in srečanja so stekla. Čez nekaj let so se spremenila v Bor-

štnikova srečanja. Postala so tekmovalna. Igralci, režiserji in drugi ustvarjalci prikazanih uprizoritev so začeli prejemati različne nagrade, razglašene so bile najboljše predstave, vsako leto pa

prejme eden izmed vrhunskih igralcev Borštnikov prstan, najvišje priznanje za življenjsko delo. Z leti so se pravila Borštnikovega srečanja spreminjala. Predstave zanje izbirajo selektorji, nastopajo ne več vsa slovenska dramska gledališča, saj načelo izbora po kakovosti to zavrača. Kazalo je že, da se bo Borštnikovo srečanje preoblikovalo v mednarodni gledališki festival, na katerem bi se slovensko gledališče merilo s tujimi. A v to smer še nismo odločno stopili.

Borštnikovo srečanje ima za seboj že štiridesetletno tradicijo. Potrdilo je modri predlog Frana Žižka. Maribor res živi in se bogati s to odlično slovensko gledališko manifestacijo, ki smo nanjo Slovenci lahko ponosni.

ZV: Kakšna stroka je knjižničarstvo? Kaj mora znati sodobni bibliotekar?

BH: Ali je knjižničarstvo znanost ali stroka, o tem se nenehno razpravlja. Kdor ga vsaj malo pozna, ve, da je njegova vsebina raznovrstna, dela v njem pa najrazličnejša. V knjižnici dela preprosti donášalec knjig ob vrhunskem strokovnjaku ali znanstveniku. Lep primer je naš znameniti jezikoslovec Franc Miklošič, ki je bil dolga leta zaposlen v sloviti Dvorni knjižnici na Dunaju. Ob službi v njej je bil član znanstvene akademije, dekan in rektor dunajske univerze. V knjižnici je tedaj opravljal sila zahtevne bibliotekarske naloge, a je poleg njih tudi izposojal knjige. Temeljni namen knjižničarstva je ta, da knjižničarji zbirajo knjižnično gradivo, ga pregledujejo, odbirajo, popisujejo, vsebinsko porazdelijo in spravijo tako, da ga bralci lahko najdejo. Seveda je lahko način komuniciranja med knjižničarjem oziroma bralcem, ali še bolje: uporabnikom, različen. Ko sem prišel v mariborsko Študijsko, danes Univerzitetno knjižnico, je bila v izposojevalnici med uporabniki in knjižničarji steklena pregrada. Velik napredek je bil, ko smo postavili knjige na knjižna stojala in so mogli uporabniki do njih brez posrednikov. Stvari se v knjižnicah nenehno razvijajo. Pojavil se je računalnik. Morali smo ga spoznati in se naučiti, kako ga uporabljati v knjižničarstvu. Bile so težave, ker se nam Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, naša osrednja ustanova, ni priključila pri uvajanju računalniške podpore knjižničarskim opravilom. To je storila kasneje, ko smo v Mariboru z univerznimi računalničarji razvili svoj sistem knjižničarskega poslovanja. Pri tem smo se povezovali predvsem z britanskimi knjižnicami. Te so bile sploh zelo iznajdljive. Tako je na primer metalurg dr. Donald J. Urquhart, ki je imel med drugo svetovno vojno pomembne naloge v organizaciji britanske vojne industrije, po vojni spremenil opuščene barake tovarne streliva na severu Anglije v odročnem kraju v osrednjo britansko izposojevalno knjižnico. Od nje smo v našo knjižnico izredno hitro dobivali kopije člankov iz svetovnih znanstvenih revij. Knjižničarstvo kot stroka se dandanes močno spreminja. Današnji knjižničar mora vedeti, da je pomemben člen v današnji informacijski družbi. Zaradi obojega je knjižničarstvo lahko spodbuden izziv za človeka. Zame je vsekakor bilo.

ZV: Se je pomen knjige danes, v letu 2005, še posebej v Sloveniji, pa tudi v svetu, ob filmu in televiziji ter elektronskih medijih, kaj spremenil?

BH: Seveda se je spremenil. Včasih je tiskani medij prevladoval kot posredovalec znanja, danes je medijev vse več. Pri svojem delu jih moramo poznati ali pa nas k njim popeljejo knjižničarji. Odgovor na vprašanje, ali knjiga ali drug medij, je samo: oba. Knjigi ne grozi inferioren položaj, kot ji nekateri obeatajo. Še zmeraj radi posežemo po leksikonu, po enciklopediji, po temeljnih strokovnih delih in ne iščemo vsega po inter-

netu, ki je lahko včasih pošteno zasmeten. Tudi si težko predstavljam, da bi šel s prenosnim računalnikom na Rožnik, se zleknil pod grm in s prenosnika prebiral Murnovo poezijo. Bi že raje ponel s seboj Murnovo miniaturo.

Po spletnih straneh na računalniku je danes ogromno informacij. Poiskati si poti do njih, ni preprosta reč. Da se bomo znašli na njih, nam bodo pomagali sodobni knjižničarji.

ZV: Ali potrebuje sodobni intelektualca knjigo tudi doma?

BH: Brez nje si intelektualca ne morem predstavljati. Imeti mora vsaj priročno knjižnico, in če sem nekoliko hudomušen, če že drugega nič, vsaj Slovenski pravopis.

ZV: Ali so slovenščina, Slovenci in Slovenija ogroženi ob vključitvi Slovenije v Evropo in ob splošnih integracijskih in globalizacijskih procesih? Ali gre za soočenje, sinergijo ali tekmovanje s svetom?

BH: Na to sem v bistvu že odgovoril. Vse je odvisno od nas samih. Če bomo imeli dovolj zavesti in moči, ne bomo imeli težav. Če pa se bomo pohlevno vdajali, se nam ne bo dobro pisalo.

Sl. 6. Karl Mayr: Grajski trg, 13. julija 1866.

ZV: Ravnatelj Univerzitetne knjižnice ste bili od leta 1965 do 1989. Kakšen je pomen te ustanove za kulturni in splošni civilizacijski razvoj Maribora in Slovenije?

BH: Nekaj o vlogi mariborske Študijske knjižnice sem povedal že takrat, ko smo se pogovarjali o profesorju Janku Glazerju. Ta knjižnica je nastala na začetku 20. stoletja, leta 1903, ko so Slovenci v Mariboru začeli organizacijsko krepiti svojo znanost. Knjižnico so postavili za srčiko tega delovanja. Razvijali so jo modri ljudje, ki so se zavedali njenega pomena. Med vojnami so jo uredili tako, da je kar najbolj služila uporabnikom. Nemški okupatorji so jo 1941. leta uničili; takrat je štela okrog 42.000 zvezkov. 10.000 so jih zadržali za nemško splošno knjižnico v Mariboru, druge pa so v zabojih odpeljali v štajerski Gradec skupaj s preostankom iz knjižnic, ki so jih uničili po spodnjem Štajerskem. Spravili so jih v Štajersko deželno knjižnico in v Jugovzhodni nemški inštitut. Takoj po koncu vojne je predsednik mariborskega odbora OF (kasneje je postal tajnik knjižnice) na svojo pest poslal tovarnjake v Gradec, da so odpeljane knjige vrnil v Maribor.

Takoj po vojni je bil položaj v mestu, ki so ga močno načela bombardiranja med vojno, sila neprijazen. Sole, ki so se ustanovljale, so bile brez slovenskih knjižnic. Profesor Janko Glazer, ki se je vrnil iz izgnanstva v Srbiji, je tedaj v Študijski knjiž-

nici najprej uredil slovenski literarni fond, da so si z njim lahko pomagali pri pouku profesorji in dijaki. Leta 1945 je bila knjižnica razglašena za okrožno; dobivati je začela obvezne izvode knjižne proizvodnje v Sloveniji. S tem ji je bil priznan poseben pomen za hranjenje nacionalne dediščine. Kot najboljše organizirana in močna knjižnica v mestu je ob nastajanju višjih in visokih šol prevzela nalogo njihove osrednje knjižnice. Ob nastanku univerze pa se je preimenovala v Univerzitetno knjižnico. Ta položaj je odtlej utrjevala, se modernizirala, se povezovala s knjižničnimi in znanstvenimi središči doma in po svetu. Konec minulega leta je imela že več kot 915.000 enot knjižničnega gradiva.

Sl. 7. Neznani avtor: Narodni dom z jugozahoda, okoli 1904.

ZV: Kaj imate za najpomembnejše, kar ste napravili v svojem življenju?

BH: Moderno univerzitetno knjižnico v Mariboru v novi, sodobni knjižnični stavbi. Ko sem odhajal v Maribor, sem vedel, da pomeni knjižnica zame velik izziv. Posvetil sem se ji z vsemi svojimi močmi. Res so me vabili v Ljubljano, da bi prevzel vodstvo gledališkega muzeja, a sem raje ostal v Mariboru in v letih, ki so mi bila na voljo, utrdil knjižnico kot drugo na Slovenskem.

ZV: Kateri so najbolj zanimivi deli Maribora, ki bi jih pokazali vedoželjnemu obiskovalcu?

BH: Najprej bi ga popeljal v mestno središče, na Slomškovo trg. Ta je v svetovnem merilu edinstven, saj komajda najdete kje na enem mestu zgoščenih toliko pomembnih institucij. Okrog starodavne stolnice se pletejo škofijski dvorec, teološka fakulteta, župnišče, zavod za spomeniško varstvo, centrala Pošte Slovenije, mogočni rektorat univerze in narodno gledališče z več prizorišči. Žal se Mariborčani te posebnosti svojega mestnega središča premalo zavedajo in ga ne znajo prav predstaviti. Potem pa bi obiskovalca peljal po starodavnem notranjem mestnem kareju. Ob njem so ostanki mestnega obzidja, barviti Lent, ki slovi po poletnem festivalu, lepo obnovljena srednjeveška sinagoga, nekdanji minoritski samostan, ki ga bodo spremenili v koncertno dvorano in lutkovno gledališče, pridali pa še letno gledališče. Ogleda vredna sta še pokrajinski muzej in umetnostna galerija, vsekakor pa tudi mestni park, ki je dragotina posebne vrste. Da mesta ne bi

samo hvalil, bi obiskovalca, bolj potihoma, opozoril tudi na napake, ki so jih zagrešili načrtovalci mesta, zlasti tisti še izpred prve svetovne vojne, ki so z dravskim mostom vdrli na Glavni trg in mu iznakazili lepi elipsasti tloris. Hvala bogu pa na podobne spodrsrljaje naletite skoraj v vsakem mestu.

Pogovor je v imenu uredništva dne 22. februarja 2005 vodil Jože Drinovc.

Slike 1 in 2 sta iz knjige B. Hartman: Rudolf Maister, general in pesnik; slike 4-7 so iz knjige J. Curk, P. Premzl: Mariborske vedute. Avtorjem obeh knjig se uredništvo zahvaljuje za dovoljenje za ponatis.

Nove knjige

RECENZIJA

Pravo

Damjan Korošec: *Medicinsko kazensko pravo*, Pravna fakulteta in Cankarjeva založba, 2004.

I.

V priznani zbirki Pravna obzorja, ki sta jo začela izdajati Pravna fakulteta in Cankarjeva založba (nadaljuje pa Mladinska knjiga) in jo ureja prof. dr. Marijan Pavčnik, je leta 2004 izšla monografija prof. dr. Damjana Korošca, izrednega profesorja Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, »Medicinsko kazensko pravo« (384 strani). Medtem ko je bilo pri nas doslej objavljenih več del, ki so obravnavala posamezne vidike razmerja med medicino in pravom, gre v tem primeru za prvo monografsko delo s področja, ki zajema skupne in stične probleme medicine in kazenskega prava.

Medicinsko kazensko pravo kot posebna vrsta kazenskega prava se je – tako kot nekatere druge vrste istega področja, na primer mednarodno kazensko pravo, gospodarsko kazensko pravo in druge – razvilo v samostojno disciplino v zadnjih desetletjih. Razvoj medicine na eni strani in vrsta pravnih in kazenskopravnih problemov, ki jih je ta razvoj zastavil (in jih še zastavlja), na drugi strani so pripomogli k sistematičnemu razčlenjevanju odprtih vprašanj tako na področju osebnostnega prava, odškodninskega prava in, seveda, tudi kazenskega prava.

Medicinsko kazensko pravo, s katerim se ukvarja Koroščeva monografija, se je najbolj popolno in najbolj sistematično razvilo v nemški kazenskopravni doktrini. Avtor, ki je preživel dva semestra na ugledni ustanovi Max Planck Institut für ausländisches und internationales Strafrecht in Freiburg/Breisgau, se je imel priložnost dobro seznaniti s tokovi in usmeritvami tega področja; rezultat njegovega predhodnega dela in tega študijskega bivanja pa je prav objavljena monografija. Avtor že v uvodu ugotavlja, da se kazensko pravo v nekaterih delih sveta odziva na nove probleme izrazito hitro in intenzivno, drugje pa zelo previdno in obotavljivo (s. 16); ugotavlja, da se medicina v svetu razvija po bolj ali manj enotnih standardih, srečuje pa se z zelo različnimi standardi kazenskopravnih pravil in omejitev posameznih nacionalnih (kazensko)pravnih sistemov. Medtem ko sodi nemški kazenskopravni sistem v prvo skupino in je pri nadzoru medicine in zlasti pri varovanju bolnikove avtonomije najbolj radikalen, sodi slovenski po avtorjevem mnenju v drugo skupino. Prav to nedodelanost slovenskega kazenskega pravnega sistema skuša pričujoča monografija zmanjšati in zato uvaja v precejšnji meri nov pogled na razmerje med medicino in kazenskim materialnim pravom.